

organizational and pedagogical conditions, which were offered in the research, have theoretical and practical background, as they determine the choice of individual strategy concerning the forming of students' professional knowledge and skills. A further research will be aimed at providing of educational process in the direction of multicultural communication, integration and adaptation of the future specialists in aviation environment.

Key words: *organizational and pedagogical conditions, innovative technologies, interdisciplinary connections, aviation specialists, multicultural communication, safety of flights, aviation context.*

УДК 378.048.2

Тетяна Плачинда

Кіровоградська льотна академія
Національного авіаційного університету
ORCID ID 0000-0002-2514-3644

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НЕПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті звертається увага на проблему забезпечення вищих шкіл специфічного профілю науково-викладацьким складом для якісного провадження навчально-виховного процесу. Акцентується на необхідності підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії, які не мають педагогічної освіти, до професійної діяльності у вищому навчальному закладі. Подані результати опитування молодих викладачів непедагогічних спеціальностей, під час якого виявлені основні проблеми, з якими вони стикаються на початку педагогічної діяльності. Для якісної підготовки здобувачів (майбутніх викладачів вищої школи) до педагогічної діяльності запропоновано курс навчальної дисципліни «Вища школа та науково-педагогічна діяльність».

Ключові слова: *викладач, здобувач, аспірантура, навчально-виховний процес, майбутні фахівці, вища школа, професійна підготовка, освітня складова, специфічні принципи навчання, специфічні методи навчання.*

Постановка проблеми. Освіта є запорукою майбутнього країни, важливою складовою її національної безпеки. Професійна підготовка фахівців різних галузей потребує пошуку неординарних шляхів організації навчально-виховного процесу. Актуалізації набуває формування світогляду студентства, їхніх ціннісних орієнтацій, системного сучасного соціального та гуманістичного мислення в навчальному процесі. На сьогодні основна суспільна функція університетів полягає в якісній підготовці фахівців, з огляду на це, успішна конкуренція на світовому ринку знань залежить від правильного окреслення університетами пріоритетів у викладанні та навчанні студентів.

Процес підготовки нового покоління фахівців, здатних позитивно впливати на суспільний розвиток, потребує зростання якості освітніх послуг і докорінного оновлення професійної підготовки. Вища школа покликана забезпечити здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їхніх інтересів та здібностей. Важливу роль у цьому процесі відіграють викладачі вищих закладів освіти, адже оволодіння необхідними знаннями, уміннями та навичками для подальшої професійної діяльності

стає пріоритетним напрямом у професійній підготовці фахівців високої кваліфікації. Проте, не завжди педагог вищої школи, зокрема молодий викладач, має необхідні знання, уміння й навички викладацької діяльності, оскільки не має базової педагогічної освіти. Утім, виші окремих спрямувань (льотні, військові, медичні навчальні заклади тощо) потребують педагогів, які будуть викладати дисципліни професійного спрямування і не мають педагогічних навичок. Тому їхня підготовка й удосконалення навчальної, методичної та наукової професійної діяльності є основою навчально-виховного процесу у вищій школі.

Аналіз актуальних досліджень. Проблемою професійної підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності займалися О. Є. Антонова, І. Я. Глазкова, Т. Я. Довга, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, Л. В. Кондрашова, Г. О. Михалін, Г. М. Мешко, Л. Є. Петухова, Т. В. Семенюк, Л. О. Хомич та ін.

І. В. Болотнікова, Ф. Н. Гоноболін, М. І. Дяченко, Л. О. Кандибович, Н. В. Кузьміна, Д. Ф. Ніколенко та інші розглядали фактори психологічної готовності до педагогічної діяльності майбутніх учителів.

О. Е. Коваленко заснувала наукову школу «Методика професійного навчання. Інженерна педагогіка», у підґрунтя якої покладено концепцію професійно-педагогічної підготовки майбутніх інженерів-педагогів; А. А. Плаксін розглядає дидактичну культуру викладача ВНЗ МВС України; О. А. Ігнатюк займалася формуванням готовності до педагогічної діяльності аспірантів технічного університету.

Значний науковий доробок дослідників у питанні підготовки майбутніх викладачів до професійної діяльності не достатньо розкриває проблему підготовки до викладацької діяльності фахівців без базової педагогічної освіти.

Метою статті є розкриття проблеми підготовки фахівців вищої кваліфікації (докторів філософії), які не мають базової педагогічної освіти, до викладацької діяльності у вищій школі.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз психолого-педагогічної літератури; емпіричні – спостереження за навчальним процесом і вивчення педагогічного досвіду, вивчення нормативної документації навчальних закладів, з метою дослідження специфіки навчального процесу, проведення діагностичних процедур: анкетування, опитування, тестування; статистичні – математичне опрацювання емпіричних даних.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення якості професійної підготовки в ході формування зони європейської освіти – одна з основних умов довіри, мобільності, мотивації студентів, сумісності й привабливості європейської вищої освіти. Принцип інституційної автономії передбачає, що основна відповідальність за забезпечення якості покладена на вищий навчальний заклад, зокрема на науково-педагогічний склад, адже забезпечення якості вищої освіти є багатоплановим завданням і включає в

себе наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних, інформаційних, наукових, навчально-методичних тощо); організації навчального процесу, який би найбільш адекватно відповідав сучасним тенденціям розвитку національної і світової економіки й освіти, контроль освітньої діяльності вишів і якості підготовки фахівців на всіх етапах навчання.

На сучасному етапі в межах єдиної педагогіки вищої школи розвиваються два напрями: університетський (академічний) і післядипломний. Перший передбачає організацію педагогічного процесу зі студентами та надання їм базової і повної вищої освіти. Другий, – по-перше, роботу зі слухачами, які вже мають вищу освіту, з метою надання їм другої вищої освіти або перепідготовки; по-друге, підготовку через аспірантуру і докторантуру фахівців вищої кваліфікації (докторів філософії та докторів наук); по-третє, курсове підвищення кваліфікації.

Наша увага спрямована на підготовку фахівців вищої кваліфікації (докторів філософії) як майбутніх викладачів вищої школи, зокрема здобувачів, які не мають базової педагогічної освіти. Адже від їхньої готовності до педагогічної діяльності залежить якість професійного навчання майбутніх фахівців різних галузей, зокрема авіаційної. Але, як зазначає Г. М. Мешко: «...усвідомлене входження в педагогічну справу починається з осягнення її засад і сутності, призначення, функцій і структури педагогічної діяльності, раціональних методів професійного самовиховання» [2].

Педагогічна діяльність є особливим видом соціальної діяльності, спрямованим на передавання новим поколінням накопичених людством досвіду і культури, створення умов для їх особистісного розвитку [2]. На сьогодні особливо важливим є створення умов для професійного становлення студентів як висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців. Посутня роль у цьому процесі відводиться педагогічній діяльності викладачів вищих навчальних закладів.

Професійна діяльність викладача передбачає неперервний процес розв'язання різноманітних завдань, що реалізується в таких видах:

- навчальна робота (спрямована на здобуття майбутніми фахівцями необхідних знань, умінь і навичок);
- виховна робота (організація виховного середовища та управління різноманітними видами діяльності);
- кураторство (організація навчання й виховання студентів);
- діяльність, спрямована на самоосвіту та професійне самовдосконалення;
- управлінська діяльність (керівники закладів освіти, їх заступники, декани, завідувачі кафедр тощо);
- методична діяльність (забезпечення навчального процесу методичними розробками (робочі програми, навчально-методичні комплекси, методичні рекомендації, посібники тощо);

- позааудиторна діяльність (факультативи, наукові гуртки, дистанційне навчання тощо);
- науково-дослідницька діяльність (вивчення досягнень психолого-педагогічних наук і передового педагогічного досвіду та впровадження інновацій у навчально-виховний процес вищої школи).

Випускники педагогічних вищих навчальних закладів здобувають необхідні вміння та навички для провадження діяльності в навчальних закладах. Проте не завжди фахівець із педагогічною спеціальністю може задовольнити потреби студентів і вищого навчального закладу. Так, такі навчальні заклади, як Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету (КЛА НАУ), Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності та інші, мають специфічні напрями підготовки фахівців, наприклад: пілот літака; диспетчер управління повітряним рухом; технічне обслуговування, ремонт та діагностика авіаційної техніки; безпека державного кордону; пожежна безпека; цивільна безпека тощо. Викладачами з дисциплін професійного спрямування мають бути фахівці відповідного напрямку, які не завжди мають педагогічну підготовку. Такими фахівцями є колишні пілоти, диспетчери, прикордонники, рятувальники, випускники даних навчальних закладів та ін. Відповідно, на початку своєї педагогічної діяльності в них немає необхідних знань для провадження навчально-виховного процесу, що суттєво відбивається як на студентах, так і на адаптації молодих педагогів на робочому місці.

Нами проаналізовано навчальні плани освітньо-кваліфікаційного рівня магістр Кіровоградської льотної академії НАУ, де виявлено, що на дисципліну «Основи авіаційної педагогіки» відводиться лише 1,5 кредиту ECTS, з них 8 годин на лекції та 8 годин на практичні заняття. Звичайно, для набуття знань і навичок педагогічної діяльності, навіть елементарних, даної кількості годин замало. Посутню роль у вирішенні такої прогалини відіграє підготовка через аспірантуру фахівців вищої кваліфікації – докторів філософії. Прийняте Положення КМУ від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» [4] дає змогу (через освітню складову) підготувати справжнього викладача, з необхідними вміннями й навичками, до навчально-виховної діяльності в закладі освіти.

Під час педагогічного спостереження та проведеного опитування молодих викладачів КЛА НАУ нами виявлено основні проблеми, з якими вони стикаються на початку педагогічної діяльності. Більше 60 % опитаних указали на брак знань з організації навчального процесу, 74 % осіб не змогли надати повну відповідь на питання «Що передбачає навчально-методична робота викладача?», 57 % респондентам було важко відповісти на питання

про наукову діяльність педагога; 46 % опитаних вказали, що відчують побоювання перед студентською аудиторією; майже всі анкетовані (93 %) не змогли надати відповідь на питання «Що таке педагогічна майстерність та її складові?» тощо.

Тому з метою формування загальної та педагогічної культури викладача вищого навчального закладу будь-якого профілю в освітній процес аспірантури КЛА НАУ було введено дисципліну «Вища школа та науково-педагогічна діяльність», оскільки вона озброює знаннями про процеси розвитку теорії та практики виховання й навчання студентів (курсантів), сприяє становленню світогляду, педагогічного професіоналізму. Метою вивчення дисципліни здобувачами наукового ступеня є набуття знань про особливості навчання у вищому навчальному закладі; його характер і функції у стимулюванні професійного зростання майбутніх фахівців; формування компетенцій щодо педагогічного забезпечення навчально-виховного процесу ВНЗ; теоретичних основ його формування та реалізації в практиці сучасного вищого навчального закладу професійного спрямування. Завдання даної дисципліни: надати аспірантам цілісну й логічно-послідовну систему знань про дидактику підготовки студентів (курсантів) різного рівня вищої освіти; розкриття концепції, основи теорії, методики й методології викладання дисциплін у системі вищої школи; навчити аспірантів оптимально поєднувати загальнодидактичні методи, прийоми і засоби навчання, що застосовуються для організації навчального процесу тощо.

Робоча програма дисципліни розрахована на 6 кредитів, відповідно 32 години лекцій та 32 години практичних занять, та містить три змістових модуля: «Загальні основи педагогіки вищої школи», «Дидактика вищої школи», «Основи педагогічної майстерності».

Перший змістовий модуль розкриває загальні характеристики вищої освіти та її складових як системи і процесу; знайомить здобувачів із історією становлення, розвитку та реформування вищої школи і освіти в Україні; інформує про нормативно-правову базу вищої школи (закон «Про освіту», «Про вищу освіту»); визначає суб'єктів навчально-виховного процесу ВНЗ.

Другий змістовий модуль спрямований на набуття аспірантами, зокрема непедагогічних спеціальностей, необхідних знань, умінь і навичок для провадження педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. Майбутні викладачі вищої школи з'ясовують питання про сутність навчання як педагогічного процесу; співвідношення процесу пізнання й навчання; основні функції навчальної діяльності тощо.

Значний час відводиться на такі питання, як: закономірності, форми, методи та принципи навчання у вищій школі; зміст і організація науково-дослідної роботи студентів (курсантів); особливості контролю знань і вмінь студентів (курсантів); особливості навчально-методичної роботи та науково-педагогічної діяльності викладача вищої школи; організаційно-

виховна діяльність викладача вищої школи; психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи студентів (курсантів), методи контролю й самоконтролю.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах характеризується певними особливостями: орієнтація на вивчення не основ наук, а самої науки в розв'язку, що сприяє зближенню самостійної роботи студентів із науково-дослідною роботою викладача; поєднання в діяльності викладача навчального і наукового: він навчає і водночас є дослідником у своїй галузі знань; процес викладання у вищому навчальному закладі спрямований на професіоналізацію. Ці особливості передбачають дотримання специфічних принципів навчання, на що нами й зверталася особлива увага.

Аспірантам пояснювалося, що специфічні дидактичні організаційні та процесуальні принципи допомагають цілеспрямовано організувати систему підготовки курсантів льотних навчальних закладів і створити чітку систему формування надійності авіаційних фахівців у професійних умовах діяльності. Обираючи принципи, слід зважати на той факт, що вони відображають узагальнену практику підготовки. Це наближає до розв'язання проблеми безпеки польотів щодо людського чинника та вдосконалення знань, умінь і навичок для подальшої професійної діяльності.

З огляду на складність професійної діяльності авіаційного фахівця у прогнозованих і екстремальних умовах польоту та на необхідність професійної надійності, у навчальному процесі льотного закладу освіти повинні застосовуватися специфічні процесуальні принципи, які відображають сутність професійної підготовки й діяльності льотного складу [1; 3]. До них належать: принцип суворої регламентації дій і лімітації часу (ґрунтований переважно на специфічних закономірностях реалізації професійних знань, навичок і вмінь у процесі професійної діяльності); принцип додаткового психологічного навантаження (впливає в інформаційному процесі на формування резервів уваги); принцип ритмічного зростання психофізіологічного навантаження (передбачає чергування психофізіологічного навантаження за ступенем нервово-психічної напруженості організму); принцип комплексного формування психофізіологічних якостей і механізмів адаптації до умов діяльності (передбачає тренування спочатку професійно важливих якостей усіма видами наземної та льотної підготовки, а потім їх використання в різних поєднаннях шляхом зміни умов діяльності).

За специфікою закладу освіти мають обиратися і специфічні методи навчання. Так професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців передбачає застосування низки методів:

- формування особистості фахівця і його мотиваційних основ (визначають шляхи досягнення соціального замовлення суспільства на професіонала);

- формування психологічної готовності до майбутньої професійної діяльності (інтегрують особистісні, професійні, фізичні та психофізіологічні параметри надійності в інтересах створення в курсанта безальтернативної впевненості у процесі професійної діяльності);
- формування професійних резервів за знаннями, навичками і вміннями (визначають засоби і специфічний зміст за надійнісними аспектами процесу професійної підготовки);
- формування стійкості професійної діяльності в екстремальних умовах (матеріалізують професійні знання, навички та вміння в параметрах психофізіологічної надійності);
- формування високої працездатності, динамічного здоров'я, професійного довголіття (визначають шляхи співвідношення засобів фізичної та загальної підготовки) [5].

Оскільки педагогіка вищої школи, як і інші галузі загальної педагогіки, поряд із виконанням науково-пізнавальних функцій може також виступати як прикладне мистецтво, нами запропоновано здобувачам наукового ступеня третій змістовий модуль, що містить такі теми: педагогічна майстерність як складова викладача вищої школи; професійна етика й такт як складові майстерності педагогічної взаємодії; імідж як соціально-педагогічне явище.

Здійснення практики навчання й виховання однієї лише теоретичної підготовки в галузі педагогіки недостатньо. Тому в даному змістовому модулі ми пропонуємо майбутнім викладачам вищої школи оволодіти педагогічною майстерністю та педагогічним мистецтвом. Викладач повинен опанувати навичками мовлення й культури мовлення, майстерністю педагогічного спілкування, комунікативністю тощо. Педагог повинен знати, що таке педагогічна етика, педагогічний такт, педагогічна мораль, педагогічна справедливість, авторитет викладача тощо.

Важливою умовою забезпечення високого рівня культури взаємовідносин між професорсько-викладацьким складом і студентством є привабливий, педагогічно позитивний імідж вищого навчального закладу й особистий імідж викладача як його офіційного представника. З метою засвоєння здобувачами основ іміджу та педагогічної іміджології нами запропонована одна з тем третього змістового модуля, у якій висвітлюються основні вимоги до іміджу навчального закладу, іміджу викладача й іміджу студента.

Після закінчення курсу з дисципліни «Вища школа та науково-педагогічна діяльність» здобувачі проходять науково-педагогічну практику у вищому навчальному закладі як один із важливих напрямків професійної підготовки аспірантів, де й закріплюють набуті знання та вміння безпосередньо у професійному середовищі.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. 1. Вищі навчальні заклади непедагогічного профілю стикаються з проблемою підготовки науково-викладацького складу для якісного провадження навчально-виховного процесу майбутніх фахівців специфічного профілю (пілоти, диспетчери, рятівники, прикордонники та ін.). Адже для успішної професійної підготовки студентів (курсантів) повинні залучатися фахівці, які вже отримали відповідну освіту й мали досвід роботи за фахом. Вагома роль у цьому питанні відводиться освітньому процесу в аспірантурі, де здобувачі наукового ступеня мають змогу отримати необхідні знання, уміння та навички.

2. Вивчення курсу «Вища школа та науково-педагогічна діяльність» здобувачами наукового ступеня доктора філософії, зокрема майбутніх викладачів вищої школи, які не мають педагогічного фаху, – важлива умова формування загальної та педагогічної культури викладача вищого навчального закладу, оскільки він озброює знаннями про процеси розвитку теорії та практики виховання й навчання студентів (курсантів), сприяє становленню світогляду, педагогічного професіоналізму. Ґрунтовні знання з теорії педагогіки вищої школи значно розширюють кругозір майбутнього викладача, дозволяють цілісно бачити будь-яку навчально-виховну проблему, знаходити її оптимальне рішення.

Подальший науковий пошук буде спрямований на вдосконалення підготовки здобувачів наукового ступеня до педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах, які не мають педагогічного фаху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаров Р. Н. Психологические основы дидактики летного обучения : учебник / Р. Н. Макаров, Н. А. Нидзий, Ж. К. Шишкин. – М. : МНАПЧАК, 2000. – 534 с.
2. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навчальний посібник / Г. М. Мешко. – К. : Альма-матер, 2010. – 200 с.
3. Плачинда Т. С. Професійна підготовка майбутніх авіаційних фахівців : зарубіжний і вітчизняний досвід та шляхи підвищення якості : монографія / Т. С. Плачинда. – Кіровоград : «Полімед – Сервіс», 2014. – 533 с.
4. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248945529> (дата звернення 21.09.2016 р.). – Назва з екрана.
5. Теоретические основы профессиональной авиационной педагогики : учебник / Макаров Р. Н., Герасименко Л. В., Нидзий Н. А., Стрелец И. В. – М. : МАКЧАК, 2000. – 328 с.

REFERENCES

1. Makarov, R. N., Nidzii, N. A., Shyshkin, Zh. K. (2000). *Psikholohicheskie osnovy didaktiki letnoho obucheniiia [Psychological Basics of Flight education]*. M.: MNAPChAK.
2. Meshko, H. M. (2010). *Vstup do pedahohichnoi profesii [Introduction to Pedagogical Profession]*. K.: Alma-mater.
3. Plachynda, T. S. (2014). *Profesiina pidhotovka maibutnikh aviatsiinykh fakhivtsiv: zarubizhnyi i vitchyzniani dosvid ta shliakhy pidvyshchennia yakosti [Professional Training of zarubizhnyi i vitchyzniani dosvid ta shliakhy pidvyshchennia yakosti]*

Future Aviation Specialists: Foreign and Ukrainian Experience and the Ways How to Improve the Quality]. Kirovohrad: «Polimed – Servis».

4. Postanova KМУ «Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky здобувачив vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u vyshchych navchalnykh zakladakh (naukovykh ustanovakh)» vid 23 bereznia 2016 r. № 261 [Cabinet Regulation «Concerning Recognition of the Order of Preparation of PhD and Doctors of Science in Higher Educational Establishments from March, 23, 2016»]. Retrieved from:

<http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248945529> (Date of entry: 21.09.2016 r.). – Name from the screen.

5. Makarov, R. N., L. V. Herasymenko, N. A. Nydzyy, Y. V. Strelets (Eds.) (2000). *Teoreticheskie osnovy professionalnoi aviatsionnoi pedahohiki [Theoretical Basics of Profesional Aviation Pedagogics]*. M.: МАКЧАК.

РЕЗЮМЕ

Плачинда Татьяна. Формирование навыков преподавательской деятельности у будущих преподавателей непедагогических специальностей.

В статье обращается внимание на проблему обеспечения вузов специфического профиля научно-преподавательским составом для качественного проведения учебно-воспитательного процесса. Акцентируется внимание на необходимости подготовки соискателей ученой степени доктора философии, которые не имеют педагогического образования, к профессиональной деятельности в высшем учебном заведении. Представлены данные опроса молодых преподавателей, которые не имеют педагогического образования. Во время опроса выявлены основные проблемы, с которыми сталкиваются преподаватели в начале педагогической деятельности. Для качественной подготовки соискателей (будущих преподавателей высшей школы) к педагогической деятельности предложено курс учебной дисциплины «Высшая школа и научно-педагогическая деятельность».

Ключевые слова: преподаватель, соискатель, аспирантура, учебно-воспитательный процесс, будущие специалисты, высшая школа, профессиональная подготовка, образовательная составляющая, специфические принципы обучения, специфические методы обучения.

SUMMARY

Plachynda Tatiana. The forming of teaching skills of the future professionals' of non-pedagogical specialties.

In the article attention is applied to the problem of providing specialized higher schools with teaching staff for quality realization of educational process. It is emphasized that a specialist with pedagogical education may not always satisfy the needs of students and higher educational establishments. Thus, Kirovohrad Flight Academy of National Aviation University has specific preparation areas of specialists, such as: pilot of an aircraft; air traffic controller; technical maintenance, repair and diagnostics of aircraft, etc. So, the teachers of professional subjects must be specialists of a particular subject area that not always have pedagogical education. Such specialists may be former pilots, controllers, alumni of this educational establishment and other categories. Accordingly, at the beginning of the pedagogical activity they do not have necessary knowledge for providing educational process that affects students as well as young teachers' adaptation in the workplace. It is focused on the necessity of PhD specialists' preparation, that do not have pedagogical education, for the professional activity at higher educational establishment with the purpose of providing quality educational process at higher school. It was provided the questionnaire data of young teachers, who do not have pedagogical education, in which the basic problems, which they face at the beginning of pedagogical activity, were outlined. For quality preparation of post-graduate students (future teachers of

higher school) to pedagogical activity the educational course of disciplines "Higher school and scientific and pedagogical activity" was developed. The course contains three thematic modules: "General basics of higher school pedagogics", "Didactics of higher school", "Basics of pedagogical excellence". The course is aimed at forming general and pedagogical culture of teachers at higher educational establishments, as he/she provides students with knowledge about development processes of educational theory and practice, encourages forming of general outlook and pedagogical professionalism. Profound knowledge of pedagogical theory at higher school considerably extends a future teacher's mind, enables grasping of any educational problem integrally, and finds out its optimal decision. Further research will be aimed at the development of Ph.D. researchers' preparation, who do not have pedagogical education, to pedagogical activity in higher educational establishment.

Key words: *teacher, post-graduate student, postgraduate study, educational process, future specialists, high school, professional preparation, educational component, specific principles of studying, specific methods of studying.*

УДК 371.014.5:378.126(477)

Любов Пшенична

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0002-2840-2189

СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВИ В ПІДГОТОВЦІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ

Визнано, що однією з найважливіших умов розвитку освіти і науки є вдосконалення системи підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів. В Україні створена й успішно функціонує система їх підготовки, яка здійснюється відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», постанов Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства освіти і науки України з даних питань. Підготовка науково-педагогічних кадрів України в галузі вищої освіти спрямована на: формування кадрового та інтелектуального потенціалу відповідно до критеріїв та вимог надання освітніх послуг у сфері вищої та післядипломної освіти; досягнення лідерських позицій на ринку вищої освіти; формування потужного наукового викладацького потенціалу.

Ключові слова: *розвиток науки і освіти, науково-педагогічні працівники, магістратура, аспірантура (ад'юнктура), докторантура, вчені звання, наукові ступені, наукові дослідження, фундаментальні науки, методологія, прогнозування та визначення перспектив, пріоритетні напрями розвитку наукової думки, наукові школи, освітньо-наукової програми, здобувачі наукового ступеня доктора філософії, доктора наук.*

Постановка проблеми. Світовий досвід свідчить, що темпи розвитку тієї чи іншої держави багато в чому залежать від правильності вибору пріоритетного фінансування й підтримки розвитку науки і освіти. У структурі науки XXI століття різко зростає роль теоретичних і фундаментальних наук, які створюють нові знання, збагачують суспільство новими підходами, даними, технологіями, оперативними знаннями для застосування їх на виробництві.

Розвиток науки і техніки, а разом із тим організація науково-дослідної роботи є визначальним чинником прогресу суспільства, що